

İLETİŞİM POLİTİKALARI
KOORDİNATÖRLÜĞÜ

BİLGİ NOTU | OCAK 2025

10 OCAK

Çalışan
GAZETECİLER
Günü

GAZETECİLER: HABER ALMA HAKKININ SAVUNUCULARI

10 Ocak Çalışan Gazeteciler Günü, basın emekçilerinin toplumu bilgilendirme görevini kutlamak ve mesleklerinin zorluklarına dikkat çekmek için önemli bir fırsattır. Gazeteciler, ifade özgürlüğü ve halkın haber alma hakkının savunucuları olarak demokrasinin temel taşlarından biridir. Ancak, özellikle Türkiye’de gazetecilik, hem ekonomik hem de siyasi baskılar nedeniyle ciddi tehditlerle karşı karşıyadır.

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE BAĞIMSIZLIK

Türkiye, Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’nde alt sıralarda yer almakta, bu da gazetecilerin özgür bir ortamda çalışmalarını engelleyen sistematik sorunları ortaya koymaktadır. İfade özgürlüğü, sadece anayasal bir hak değil, aynı zamanda demokratik bir toplumun temel unsurudur. Ancak, siyasi baskılar, reklam gelirlerinin tekelleşmesi ve sansür uygulamaları, gazetecilerin bağımsız habercilik yapmasını zorlaştırmaktadır.

Yerel basın kuruluşları, iktidarın ve çeşitli çıkar gruplarının tahakkümü altında ezilmekte ve çoğu zaman halkın haber alma hakkını sağlamak yerine propaganda aracı hâline getirilmeye zorlanmaktadır. Gazeteciler, sadece mesleklerini icra ettikleri için soruşturmalara ve tutuklamalara maruz kalmakta, hatta kimi zaman mesleklerini bırakmaya zorlanmaktadır.

YEREL BASININ SORUNLARI

Yerel basın, demokrasinin çok sesliliğini sağlamak için hayati bir rol oynamaktadır. Ancak, ekonomik ve teknolojik gelişmelere ayak duramayan yerel gazeteler, artan maliyetler ve azalan gelirlerle mücadele etmektedir. Özellikle kamu ilanlarının kısıtlanması ve tasarruf genelgesi, bu kuruluşların mali dayanıklılığını önemli ölçüde zayıflatmıştır. Örneğin, birçok şehirde gazeteler kapanmak zorunda kalmış veya birleşerek yayın hayatlarına devam etmek zorunda kalmıştır.

Yerel gazeteler, aynı zamanda önemli bir istihdam kaynağıdır. Ancak, ekonomik sıkıntılar

nedeniyle birçok gazeteci işini kaybetmiş, bu da işsiz gazeteci ordusunun büyümesine neden olmuştur. Uydu televizyonlarının dolara endeksli yüksek kiralari, RTÜK lisans ücretleri ve artan kağıt maliyetleri gibi sorunlar, yerel basının varlığını daha da zorlaştırmaktadır.

İLAN-REKLAM GELİRLERİ AZALDI

Medya kuruluşlarının, özellikle de yerel basının ilan ve reklam gelirleri, koronavirüs salgını ile birlikte kelimenin tam anlamıyla durdu. Basılı gazetelerin tiraj gelirleri de büyük oranlarda geriledi.

Bu süreçte firmalar reklamları tamamen durdururken, Basın İlan Kurumu üzerinden alınan resmi ilanlar da, icra ve ihale ilanlarının yayınlanmaması sonucu yüzde 70’lere varan oranlarda azaldı.

İlan, reklam ve tiraj gelirlerinden mahrum kalan medya kuruluşları, basın çalışanlarının maaşlarının ödenmesi bir yana, zorunlu giderlerini ödeyemeyecek duruma geldi.

Yerel basın kuruluşları, iktidarın ve çeşitli çıkar gruplarının tahakkümü altında ezilmekte ve çoğu zaman halkın haber alma hakkını sağlamak yerine propaganda aracı hâline getirilmeye zorlanmaktadır.

KAĞIT SORUNU

Gayri milli ve politikalar ve özelleştirmeci zihniyet ile SEKA kapatılmış, bunun sonucunda gazeteler ve dergiler kağıt sorunu yaşamaktadır. Ülkemizdeki basılı gazetelerin kağıtlarının tamamı Rusya veya Çin'den ithal edilmektedir. Gazeteler baskı adetlerini düşürmek zorunda kalmıştır. Pek çok gazete ve dergi artan kağıt maliyetleri nedeniyle işini sonlandırmak zorunda kalmıştır.

GAZETECİLİĞİN VE “BASIN KARTI”NIN İTİBARSIZLAŞTIRILMASI

Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı tarafından verilen basın kartlarının rengi uluslararası kullanımdaki şekilden (sarı renk) dönüştürülerek turkuaz renk haline getirilmiştir. Daha önce sarı basın kartları bilindiği için az sorun yaşanırken, şimdiki haliyle kamu kurumları ve ihtiyaç duyulan hallerde basın kartını bilmemekte, basın mensupları zorluk yaşamaktadır. Kanuni düzenleme yapılmasına rağmen turkuaz basın kartları, polis kontrollerinde ve pek çok noktada yok hükmünde sayılmaktadır.

KAMU REKLAMLARININ YANDAŞ KURUMLARA AKTARILMASI

Kağıt maliyetlerindeki ciddi yükseklik ve düşen reklam gelirleri nedeniyle yerel basında dergi çıkarılamazken, yandaş kurumlar tarafından (örneğin turkuaz grubu) çıkarılan dergiler hükümet tarafından kayırılmaktadır. Yerel basında kamu iştirakleri olan Turkcell, Ziraat Katılım, Emlak Konut gibi kurumların reklamları sifira yakın oranda yer bulamazken, yandaş basın tarafından çıkarılan dergi ve gazeteler sadece bu bahsedilen reklamlar ile ihya edilmektedir. Kamu reklamlarının dağıtımda şeffaflık ve adalet sağlanmalıdır.

SOSYAL MEDYA PLATFORMLARI

Ayrıca, sosyal medya platformlarının gazetecilik standartlarına zarar vermesi ve kayıt dışı medya faaliyetlerinin artması, sektörü zorlayan diğer etkenler arasındadır. Yerel basın, bu şartlar altında bağımsız bir şekilde mesleğini icra edemez duruma gelmiştir. Gazetecilerin ekonomik zorlukları aşmak için başka yollar aramak zorunda bırakılması, meslek etiğini ve halkın haber alma hakkını ciddi şekilde tehlikeye sokmaktadır.

YEREL BASININ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

Ekonomik Yetersizlikler:

- İlan, reklam ve tiraj gelirlerinin azalması, özellikle COVID-19 pandemisiyle ciddi bozulmalara ulaşmıştır.
- Yerel basın, resmi ilanlara bağımlı hale gelmiş ve icra ile ihale ilanlarının yayınlanmaması nedeniyle gelir kaybı yaşamıştır.
- Kağıt maliyetlerindeki artış, SEKA'nın kapatılması ve kağıtların ithal edilmesi yerel basını zor durumda bırakmıştır.

Nitelikli İnsan Kaynağı Eksikliği:

- İletişim fakültesi mezunlarının sektöre kazandırılmaması nedeniyle yerel medya nitelikli personel sıkıntısı çekmektedir.
- Çalışanların düşük maaşlarla çalıştırılması ve istihdam sorunları, sektöre olan ilgiyi azaltmaktadır.

Tekelleşen Ulusal Medya ile Rekabet Sorunları:

- Yerel basın, ulusal medya tekelleri karşı-

sında zayıf kalmakta ve ilan-reklam gelirlerinden yeterli pay alamamaktadır.

- Kamu reklamlarının şeffaf olmayan bir şekilde yandaş kurumlara aktarılması, yerel medyanın ekonomik varlığını tehdit etmektedir.

Hukuki ve İtibari Sorunlar:

- Daha özgürlükçü bir basın ortamı sağlanamaması, gazetecilerin rahat çalışmasını engellemektedir.
- Basın kartlarının uluslararası kabul gören standartlardan farklılaştırılması (turkuaz basın kartı) itibar ve tanınma sorunlarına yol açmaktadır.
- Gazeteciliğin ve basın kartlarının itibarsızlaştırılması, sektörde moral bozukluğu yaratmaktadır.

Dağıtım ve Dijitalleşme Sorunları:

- Yerel basının dağıtım ağındaki zayıflık, halkın bu medya organlarına erişimini zorlaştırmaktadır.
- Dijital gazetecilikte teknolojik altyapı eksiklikleri okuyucu kitlesi oluşturma noktasında sorunlar yaratmaktadır.

Bağımsızlık Sorunu:

- Siyasetin etkisi ve basının tarafsızlık ilkesinden uzaklaşması, kamu adına gazetecilik anlayışının zayıflamasına neden olmaktadır.
- Yerel basın organlarının aile şirketlerine dönüşmesi, kurumsal yapının güçlenmesini engellemektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**Ekonomik Destekler:**

- Resmi ilanlara bağımlılığın azaltılması için bağımsız bir fon desteği sağlanmalıdır.
- Yerel medya kuruluşlarına faizsiz ve uzun vadeli krediler verilmelidir.
- Basın işletmeleri, kalkınma ajanslarının programlarında sivil toplum örgütleri statüsünde değerlendirilmeli ve hibe desteklerinden yararlandırılmalıdır.
- Kağıt ithalatında gümrük vergisi sıfırlanmalı, televizyon kuruluşlarından alınan uydu bedelleri TL üzerinden ve daha düşük oranlarla alınmalıdır.

Nitelikli İnsan Kaynağı Gelişimi:

- İletişim fakültelerinden mezun olanların istihdamını artırmak için maddi destekler sağlanmalıdır.
- İletişim fakültelerinde zorunlu staj programları ile yerel medya ve üniversiteler arasında iş birliği kurulmalıdır.
- Dijital gazetecilik eğitimi ve teknik rehberlik hizmetleri sunularak sektöre yeni beceriler kazandırılmalıdır.

Dijitalleşme ve Teknolojik Destek:

- Yerel medyanın dijital altyapısını güçlendirmek için teknolojik destek sağlanmalıdır.
- Yerel hikayeleri konu alan dijital diziler, podcastler ve benzeri içeriklerle medya çeşitlendirilmelidir.

Hukuki Düzenlemeler:

- Daha özgürlükçü bir basın-yayın kanunu hazırlanarak gazetecilerin ifade özgürlüğü garanti altına alınmalıdır.
- Basın İlan Kurumu'nun yapısı, siyasi atamalardan bağımsız üyelerle yeniden şekillendirilmelidir.
- Yıpranma hakkı için basın kartı şartı kaldırılmalı ve tüm medya çalışanları bu haktan yararlanabilmelidir.

Yerel Halk ile Etkileşim:

- Yerel halkın ilgisini çekecek toplumsal projeler ve etkinlikler düzenlenmelidir.
- Lise öğrencileri ile iş birliği yapılarak, onların yerel medya desteğiyle gazete ve dergiler çıkarması teşvik edilmelidir.
- Yerel medya, halkın sorunlarını ve hikayelerini ön plana çıkararak halkla daha güçlü bir bağ kurmalıdır.

Rekabet ve Şeffaflık:

- Kamu reklamlarının dağıtımında şeffaflık ve adalet sağlanmalıdır.
- Yerel medyaya lisans ve dağıtım noktasında pozitif ayrımcılık uygulanarak rekabet avantajı sağlanmalıdır.

Sosyal medya platformlarının gazetecilik standartlarına zarar vermesi ve kayıt dışı medya faaliyetlerinin artması, sektörü zorlayan diğer etkenler arasındadır.

